

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในมุมมองพหุมิติ คือ เพศสถานะ (gender) เชื้อชาติ (race) ชนชั้น (class) และวัฒนธรรม (culture) ซึ่งจากการรวบรวมบทความผลงานวิจัยต่าง ๆ สามารถสรุป และรวบรวมแนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. วาทกรรมความงาม
2. องค์ประกอบความงาม
3. แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
4. โครงการร่างกาย (Body Project) กับความงามที่สร้างและเปลี่ยนแปลงได้
5. แนวคิดเรื่องร่างกายกับทุนทางกายภาพ

วาทกรรมความงาม

ดูเหมือนว่า ผู้หญิงในสังคมได้ถูกควบคุมผ่านวาทกรรมความงามมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพียงแต่มีวิธีการควบคุมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยเท่านั้น ดังที่ Kathy Davis (1995, p. 41) กล่าวว่า แม้ว่าอุดมคติความงามจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย แต่สิ่งที่ยังคงอยู่เสมอคือความงามของผู้หญิงจะถูกยกย่องว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งที่คุ้มค่าแก่การทุ่มเทเวลาและเงินทอง แม้กระทั่งความเจ็บปวดหรือชีวิตเพื่อให้ได้มาซึ่งความงาม ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อความนี้ ผู้ศึกษารู้สึกเห็นด้วยและเป็นความจริงที่เราพบเห็นได้ในทุกยุคทุกสมัยในประวัติศาสตร์ ความงามของผู้หญิงทั่วโลก ตัวอย่างเช่น การมัดเท้าของผู้หญิงจีนในอดีตเนื่องจากผู้ชายจีนในยุค นั้นกำหนดว่าเท้าเรียวเล็กกะจิดริดแบบดอกบัวตูมเป็นความงามที่พึงปรารถนา เป็นสุดยอดของความงาม นอกจากนี้ยังสร้างความรับรู้จนใจในเรื่องอารมณ์เพศอีกด้วย ผู้หญิงจีนในยุคนั้นต้องทนทุกข์ทรมานอย่างมากบนเท้าเรียวเล็ก ที่เธอไม่สามารถเดินไปไหนมาไหนด้วยตนเอง ต้องมีคนแบกไปหรือไม่ก็ใช้วิธีมัดไปบนพื้นบ้านเอง หรือหญิงสาวตะวันตกในยุคหนึ่งนิยมสวมใส่เครื่องรัดเอว (คอร์เซต) รัดเอวให้กิ่ว ดันหน้าอกให้ล้น ด้วยค่านิยมที่สังคมกำหนดว่าเรือนร่างแบบนี้จึงเป็นเรือนร่างของหญิงสาวที่งดงามอย่างแท้จริง ผู้หญิงตะวันตกต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องสุขภาพภายใต้เครื่องรัดเอว (คอร์เซต) นี้ ทั้งปัญหาการหายใจได้ไม่เต็มที่ หายใจได้เพียงสั้น ๆ แต่เธอก็ต้องทนต่อ

ความเจ็บป่วยนี้เป็นเวลาหลายศตวรรษ แม้แต่ในปัจจุบันที่มีความทันสมัยของเทคโนโลยีมากขึ้น ผู้หญิงกลับต้องทำร้ายตนเองมากขึ้นไปอีกเพื่อให้ได้มาซึ่งความงามในอุดมคติแบบใหม่ นั่นคือ การทำศัลยกรรมความงามที่ทำให้ผู้หญิงในปัจจุบันสามารถเลือกสรรความงามดังใจต้องการได้ แม้ว่าเธอจะต้องแลกมาด้วยความเจ็บปวดหรือบางครั้งแลกมาด้วยชีวิต ผู้หญิงจำนวนมากก็ยังเลือกและยอมที่จะเสี่ยงเพื่อให้ได้มาซึ่งความงามอยู่ดี

จึงอาจกล่าวได้ว่า ร่างกายของผู้หญิงนั้นเป็นเหมือนจุดศูนย์กลางที่ถูกให้ความหมายในเรื่องของวาทกรรมความงามที่หลากหลายผ่านหลายมิติ หลายมุมมอง ร่างกายของผู้หญิงถูกวางให้เป็นจินตภาพที่สามารถจะประกอบสร้างขึ้นมาได้ โดยผ่านเครื่องมือหลายอย่าง เช่น วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เทคโนโลยีทางการแพทย์ สื่อโฆษณา (Kathy Davis, 1995, p. 17) ซึ่งภายใต้เครื่องมือเหล่านี้ล้วนเป็นการประกอบสร้างวาทกรรมความงามของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าเรื่องของความงามเป็นเรื่องปกติวิสัย ทำให้ผู้หญิงรู้สึกยินยอมพร้อมใจที่จะปฏิบัติตามโดยไม่มีการต่อต้าน นั่นคือการควบคุมร่างกายของผู้หญิงจึงเป็นเหมือนการแสดงอำนาจในการสร้างระเบียบวินัยในการใช้ควบคุมร่างกาย เช่น เรื่องของความผอม เป็นรูปแบบหนึ่งของการออกกระเบียบกฎเกณฑ์ในการควบคุมร่างกายให้กินหรือไม่กินอะไร เป็นการฝึกปรับเปลี่ยนระบบการกินอาหารของร่างกาย ดังนั้น การอดอาหารเป็นเหมือนการบีบบังคับควบคุมร่างกายให้ผอมและสวยงามตามอุดมคติความงามในยุคปัจจุบัน โดยการสร้างค่านิยมว่าความอ้วนเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ รูปร่างที่อ้วนเป็นการแสดงออกถึงความไร้ระเบียบวินัยที่จะควบคุมตนเอง คนอ้วนถูกจัดให้เป็นคนอื่น (other) ในสังคม นอกเหนือจากเรื่องของความงามแล้ว ร่างกายของผู้หญิงยังถูกผนวกกับเรื่องของสุขภาพอีก นั่นคือความอ้วนเป็นเรื่องของการไม่รู้จักระวังยังงั้นใจในการกิน ทำให้สุขภาพไม่ดีและเป็นที่มาของโรคภัยต่าง ๆ ตามมา

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันที่สื่อโฆษณาได้เข้ามามีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมความงามตามอุดมคติอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมความงามเรื่องของความอ้วน-ความผอม ความดำ-ความขาว ความสวย-ชั่วร้าย การนำเสนอสื่อโฆษณาในชีวิตประจำวันทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์-อินเทอร์เน็ต ซึ่งเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสื่อโฆษณาเหล่านี้สามารถเข้าถึงผู้หญิงทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกชนชั้น ทุกสถานที่ รวมถึงความถี่ของการนำเสนอที่ทำให้ผู้หญิงเกิดการยอมรับและเห็นว่าเรื่องวาทกรรมความงามเหล่านี้เป็นเรื่องปกติที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคม โดยมีต้นแบบความงามคือ ดารา นักร้อง นางแบบ บุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม

องค์ประกอบความงาม

ดังที่กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า เราสามารถประเมินองค์ประกอบความงามที่สังคมกำหนด และประเมินคุณค่าความงามของผู้หญิงได้เป็นสี่องค์ประกอบ คือ

1. ความงามทางกายภาพ (body) ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ ซึ่งถือเป็นรูปลักษณ์ภายนอกที่มีติดตัวคน ๆ นั้นมาแต่กำเนิด เช่น เรื่องของผิวพรรณความละเอียด-ความหยาบ เรื่องของสีผิวดำ-ขาว เรื่องของรูปร่างอ้วน-ผอม สูง-เตี้ย เป็นต้น ซึ่งในเรื่องของร่างกาย รูปร่าง หน้าตานี้ในอดีตถือว่าเป็นทุนเดิมที่พ่อแม่ให้มาหรือเป็นเรื่องของบุญกรรมแต่ชาติปางก่อน ในขณะที่ปัจจุบันนี้เรื่องของร่างกายและรูปร่าง หน้าตากลายเป็นสิ่งที่ผู้หญิงสามารถแสวงหามาได้โดยหลากหลายวิธี ผู้หญิงสามารถใช้ร่างกายซึ่งถือเป็นทุนทางกายภาพให้กลายเป็นทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมหรือทุนทางเศรษฐกิจได้

2. ความงามทางจิตใจ (mind) นอกจากความงามของร่างกาย รูปร่างหน้าตาแล้ว สังคมยังมีการให้ค่าความงามของผู้หญิงจากจิต ลีลา ท่าทาง ที่ผู้หญิงแสดงออกมา เช่น ผู้หญิงที่เรียบร้อยเหมือนผ้าพับไว้ มีความเป็นกุลสตรี หรือผู้หญิงที่กระโดดกระเดกเป็นม้าดีดกะโหลก หญิงสาวที่มีจิตใจที่กล้าหาญสามารถออกรบคู่เคียงกับบุรุษได้ ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้าน ผู้หญิงที่มีความมั่นใจในตัวเอง มีความกล้าแสดงออกต่อที่สาธารณะ เป็นต้น ซึ่งจิต ลีลา ท่าทางการแสดงออกของผู้หญิงนี้ เป็นสิ่งที่ผู้หญิงได้รับมาจากการฝึกฝนอบรมกันได้ โดยในอดีตมีสถาบันที่ถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการฝึกอบรมคือ พระบรมมหาราชวัง ผู้หญิงที่ผ่านการอบรมฝึกฝนและใช้ชีวิตอยู่ในพระบรมมหาราชวังถือได้ว่าเป็นผู้หญิงที่มีความงามทางจิต ลีลา กิริยาอันเป็นความงามตามอุดมคติที่สังคมคาดหวังไว้ ในขณะที่หญิงสาวที่ไม่มีโอกาสเข้าอบรมฝึกฝนในพระบรมมหาราชวังนั้นก็จะได้การอบรมอีกแบบหนึ่ง คือต้องมีความแข็งแรงสามารถทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวในด้านเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กับการดูแลบ้านเรือนได้ด้วย ในขณะที่ผู้หญิงยุคใหม่ต้องมีความกล้าแสดงออก มีความคล่องตัวสูง บุคลิกปราดเปรียวว่องไว กล้าได้ตอบ กล้าแสดงออกทางความคิด ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้หญิงถูกอบรมจากสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาในแบบสมัยใหม่ รวมถึงค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม อันมีส่วนทำให้การแสดงออกของผู้หญิงในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

3. ความงามแบบประดับ หรือ สิ่งที่ห่อหุ้มร่างกาย (carapace) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบความงามที่สำคัญ สิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายที่สามารถเห็นได้จากภายนอกนี้ ได้แก่ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทองผม ที่ใช้ประดับตกแต่งห่อหุ้มร่างกายเพื่อให้ตนเองดูแปลกแยกและแตกต่างจากคนอื่น ซึ่งการแสดงออกถึงความแตกต่างนี้เท่ากับเป็นการบอกสังกัดของคนนั้น ๆ

โดยนัยยะได้ นอกจากนี้การเลือกใช้เครื่องประดับที่มีราคาแพง มีความประณีต หายาก เหมือนเป็นการสร้างค่า การเผยแพร่ พรากกายให้ผู้สวมใส่ดูโดดเด่นกว่าผู้อื่นด้วย

4. ความงามทางความรู้ ได้แก่ ความรู้ การศึกษา ความงามในมิตินี้เป็นความงามที่คนเราสร้างสรรค์หรือชวนขวยมา เพื่อเป็นการเพิ่มค่าให้ตัว เอง เพื่อให้มีความแตกต่างกับคนอื่นได้ เช่นเดียวกับความงามแบบ ประดับ นั่นคือความงามนี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวคนเรามาแต่เกิด แต่เป็นสิ่งที่คนเราสามารถแสวงหาและปรุงแต่งได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความงามทั้งสี่มิตินี้นอกจากจะใช้เป็นสิ่งบอกมาตรฐานความงามของสตรีแล้ว คนในสังคมยังใช้องค์ประกอบความงามทั้งสี่มิตินี้เป็นเครื่องชี้วัดและเป็นเครื่องแสดงออก ถึงความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ชนชั้น วัฒนธรรมอีกด้วย ตัวอย่างเช่น

- ชนชั้น ในอดีตที่มีกฎหมายที่ห้ามคนธรรมดาสามัญแต่งกายด้วยเสื้อผ้าและเครื่องประดับบางชนิดที่ใช้เฉพาะสำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น แต่ในปัจจุบันถ้าใครมีฐานะร่ำรวย ก็สามารถซื้อหาเสื้อผ้าเครื่องประดับมาประดับประดาได้มากเท่าที่ตนเองพอใจ นั่นหมายถึงความงามประดับเหล่านี้ไม่ได้เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นชนชั้นของบุคคลอีกต่อไป แต่กลับเป็นการบ่งบอกถึงฐานะทางเศรษฐกิจมากกว่า

- เชื้อชาติ การนุ่งผ้าซิ่นหรือไว้ผมมวยเคยถูกมองว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่ แสดงออกถึงความเป็นคนเหนือหรือคนลาว (ซึ่งในอดีตนั้นยังถูกเหยียดว่าเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อน ลำห้วยไม่มี ความเจริญ) แต่เมื่อมาถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การนุ่งซิ่นและไว้ผมมวย กลับถือเป็นพระราชนิยมที่ผู้หญิงควรประพฤติปฏิบัติตาม ไม่มีใครมาถูกเหยียดหยามว่าเป็นลาวไว้ผมมวยนุ่งซิ่นอีกต่อไป

- วัฒนธรรม ในยุครัฐนิยมการสวมถุงเท้า การใส่รองเท้า การสวมหมวก เป็นการแสดงออกถึงควมมีวัฒนธรรม แม้สิ่งเหล่านี้จะไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคมบางกลุ่ม บางอายุ บางอาชีพ เช่น ชาวนา ชาวสวนที่ต้องทำงานในท้องนา ในสวน ย่อมไม่สะดวกที่จะมาสวมหมวกที่สวยงาม เพราะด้วยอาชีพแล้วการสวมหมวกน่าจะเหมาะสมมากกว่าการสวมหมวก หรือการที่สตรีชั้นสูงในพระราชสำนักเปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากหม้อไบ๊ นุ่งโจงกระเบน มาเป็นเสื้อทรงแขนหมูแฮม ผ้าลูกไม้เพื่อแสดงถึงความทันสมัยแบบตะวันตก ทั้งแบบเสื้อผ้าที่เป็นแฟชั่นทางตะวันตกต้องไปจ้างร้านเสื้อผ้าฝรั่งตัดเย็บ และผ้าลูกไม้ราคาแพงที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ในขณะที่ยุคปัจจุบันที่คนในสังคมไทย เรานิยมใช้ของแบรนด์เนมเพราะมันมีความหมายทางสัญลักษณ์ คือ เป็นการแสดงออกถึงควมมีฐานะเพราะสินค้าแบรนด์เนมมักมีราคาสูง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงออกถึงควมมีรสนิยม ความทันสมัย เพราะสินค้า แบรนด์เนมมักเป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ

ความงามกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นรูปแบบหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้อยู่ใต้อำนาจ ผู้มีอำนาจสามารถจัดวางตำแหน่งแห่งที่ให้กับผู้อยู่ใต้อำนาจเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้อยู่ใต้อำนาจ โดยการจัดลำดับสูงต่ำ เช่น เจ้านายอยู่ในลำดับที่สูงกว่าไพร่ ผู้ใหญ่มีอำนาจมากกว่าเด็ก ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ซึ่งความสัมพันธ์นี้จะทำให้ผู้อยู่ใต้อำนาจถูกทำให้เป็นคนอื่น (other) ถูกทำให้รู้สึกว่าเป็นผู้อ่อนด้อยกว่า โดยผ่านกระบวนการปลูกฝังตอกย้ำอย่างแนบเนียนจนผู้อยู่ใต้อำนาจรู้สึกว่าเป็นธรรมชาติ เป็นเรื่องปกติ จึงไม่เกิดการขัดแย้งแต่กลับยอมรับรูปแบบความสัมพันธ์นั้นอย่างไม่มีเงื่อนไข ในที่นี้ผู้ศึกษาขอแบ่งรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับความงามของผู้หญิงออกเป็นสี่มิติ ได้แก่ มิติชนชั้น มิติเพศสภาพ มิติเชื้อชาติ และมิติวัฒนธรรม ดังนี้

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติชนชั้น

เรื่องของชนชั้นเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ความงามของผู้หญิงในอดีต เนื่องจากผู้หญิงชนชั้นสูงที่เป็นพวกมูลนายไม่ต้องทำงานใช้แรงงาน มาตรฐานความงามจึงออกมาในลักษณะของผู้ดีที่ร่างกายแบบบาง มีกิริยาอ่อนช้อย ในขณะที่ไพร่ ซึ่งต้องใช้แรงงานหนัก ก็แยกมาตรฐานความงามของตนว่าต้องมีร่างกายที่กำยำแข็งแรง และด้วยอำนาจที่เหนือกว่าของชนชั้นสูงที่ไม่ยอมรับมาตรฐานความงามที่ต่างกันไป และเหยียดหยามว่าเป็นสิ่งที่น่าเกลียด เช่น ในบทประพันธ์เรื่องอิเหนา ตอนหนึ่งที่เขียนถึงจระก้าที่เป็นตัวร้ายในบทประพันธ์เรื่องนี้ว่า พิศดูรูปร่างเหมือนอย่างไพร่ เติบใหญ่กำยำล่ำสัน น่าซังชั่วช้าสารพัน เช่นเดียวกับภาพของผู้หญิงชนชั้นสูงที่มักถูกให้ความสำคัญแก่รูปร่างว่าต้องออร่าอ่อนแอ ผิวต้องขาวผ่องและวิจารณ์รูปร่างหน้าตาของผู้หญิงชาวบ้านที่ทำงานหนักว่าไม่น่ามองเหมือนหญิงในเมือง ดังตอนหนึ่งในเรื่องนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่ดังนี้ (อ้างถึงใน สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2538, น. 50)

...ถึงทับนางวังเวงฤทัยวับ	เห็นแต่ทับขาวนาอยู่อาศัย
นางขาวนาก็ไม่น่าจะชื่นใจ	คราบขี้โคลคร่ำครำดังทาคราม
อันนางในนคราถึงทาสี	ดีกว่านางทางนี้สักสองสาม
โอฬัดพรากจากบุรินทร์แล้วสิ้นงาม	ยิ่งคิดความขวัญหายเสียดายกรง

และหากลองเปรียบเทียบบทความข้างต้นกับตัวอย่างตอนหนึ่ง ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงที่ได้กล่าวพรรณาถึงความงามของสตรีไทยในอดีตไว้ว่า

...ผู้หญิงอันอยู่ในแผ่นดินนั้นงามทุกคน รูปทรงเขานั้น บมิต้า บมิสูง บมิพี บมิผอม บมิขาว บมิดำ สีสมนุรณงามดังทองอันสุกเหลืองเรื่องเป็นที่พึงใจผู้ชายทุกคนแล นิ้วตั้นนิ้วมือเขานั้นกลมงามนะแน่น เล็บตั้นเล็บมือ เขานั้นแดงงาม ดั่งน้ำครั่งอัน ทานแต่งแล้วแลแต่มีไว้ แลสองแก้มเขานั้นใสงาม เป็นนวลดังแก้มเอยแบ่งผัด หน้าเขานั้นหมดเกลี้ยง ปราศจากมลทิน หาฝ้าไผ่บมิได้ แลเห็นดวงหน้าเขาใสดุจ ดวงพระจันทร์อันเพ็งสนุรณนั้น มีลำแสงลำขานนั้นงามลากล้วยทองฝาแฝด... ท้องเขานั้นงามราบเรียบลำตัว เขานั้นอ่อนแอ้นเกลี้ยงกลมงาม แลเส้นขนนั้นก็ ละเอียดอ่อนนั้ก แปรดเส้น ผมเขาจึงเท่าผมเราเส้นหนึ่ง แลผมเขานั้นด่างามดังปีกแมลงภู่ เมื่อประลงมาถึงริมป่าเบื่องต่ำ แลมีปลายผมเขานั้นงอนเบื่องบนทุกเส้น แลเมื่อเขานั่งอยู่ก็ดี ยืนอยู่ก็ดี เดินไปก็ดี ดังจักแย้มหัวทุกเมื่อ...

จะเห็นได้ว่า ความงามของผู้หญิงทั้งสองบทนี้มีความแตกต่างและตรงกันข้ามกันโดยสิ้นเชิงกับคำบรรยายที่กล่าวถึงหญิงชาวบ้านทั่วไปข้างต้น นั้นหมายถึงว่าความงามที่กวีพรรณนาในไตรภูมิพระร่วงนั้น อาจเป็นเพียงมายาคติความงามที่กวีซึ่งเป็นเพศชายสร้างสรรค์ไว้ไม่ใช่ความงามของผู้หญิงทั้งหมดในสังคม เพราะจริง ๆ แล้วผู้หญิงชาวบ้านนั้นไม่มีทางที่จะมีความงามแบบ ผู้หญิงชั้นสูงในเมืองได้เลย เพราะผู้หญิงชาวบ้านที่ต้องรับภาระทั้งในบ้านและนอกบ้าน คงมีผิว หมองคล้ำ เต็มไปด้วยไผ่ฝ้าเพราะต้องตากแดดทั้งวัน ส่วนมือที่ทำงานหนักก็คงไม่กลมมะแน่น คงมีแต่ความหยาบกร้าน อีกทั้งคงไม่มีเวลามาแต่งแต้มเล็บให้แดงงามเป็นแน่ ส่วนรูปร่างคงไม่อ่อนแอ้นนั้ก เพราะต้องใช้แรงกายเป็นสำคัญในการทำงานหนัก

ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า ความงามของผู้หญิงนี้เป็นเพียงภาพมายาคติที่เพศชายสร้างขึ้น มาโดยเป็นภาพตัวแทนของผู้หญิงชั้นสูงที่ต้องใส่ใจดูแลรูปร่างหน้าของตนเอง ในฐานะที่ร่างกายของเธอใช้เป็นเครื่องสะท้อนถึงสถานภาพ ชื่อเสียงเกียรติยศของเพศชาย (พ่อหรือสามี) ในขณะที่ผู้หญิงชาวบ้านทั่วไปไม่ต้องใส่ใจเรื่องความงามเท่าใดนัก เพราะต้องทำงานและหาเลี้ยงครอบครัวไปพร้อม ๆ กับผู้ชาย ดังที่งานของ จิตร ภูมิศักดิ์ ขึ้นหนึ่งได้พูดถึงระบอบศักดินากับผู้หญิงไว้ว่า จากการศึกษาวรรณคดียุคเก่าและเอกสารทางประวัติศาสตร์หลายชิ้น เช่น โคร่งสุภาษิตเจ้านาย ซึ่งหอพระสมุดวชิรญาณรวบรวมพิมพ์ไว้เป็นตำราแบบฉบับว่า คติอันดีเลิศเป็นแบบอย่างของบรรดาเจ้านายมีอยู่อย่างไรโดยเฉพาะการมองผู้หญิงนั้น เจ้านายจะมองที่รูปทรงและความงามมากกว่าสิ่งอื่น ผู้หญิงถูกเปรียบเทียบให้เป็นเพียงดอกไม้ซึ่งเป็นเครื่องเซ่นทางกามารมณ์ของชาย โดยถือเป็นเกียรติศักดิ์ศรีและหน้าตาของผู้ชาย ผู้หญิงจึงกลายเป็นเครื่องประดับบารมีและเครื่องแสดงถึงเกียรติยศของผู้ชายในยุคนั้น (สุชีลา ตันชัยนันท์, 2540, น. 130) ดังนั้นผู้หญิงจึงถูกอบรม

บ่มเพาะให้เป็นทาสที่ซื่อสัตย์ต่อสามี โดยผ่านกระบวนการศึกษาอบรมหญิงเพื่อเตรียมตัวเป็นทาสรับใช้ ผู้ที่ฟังฟังเท่านั้น ดังข้อเขียนที่ว่า

..การศึกษาของหญิงไทยในยุคศักดินา คือ การถูกส่งตัวเข้าไปอบรมในราชสำนักในวัง ในสำนักของเจ้าขุนมูลนาย วิชาที่อบรมคือหัตถมอบ คลาน นั่ง ลูก เดินเหิน เป็นเบื้องต้น เมื่อหมอบคลานสองเท้าสี่เท้าจนคล่องแคล่วดีแล้วก็ฝึกหัดวิชาปรนนิบัติผิว มีการจีบพู่ เจียนหมาก มวนบุหรี่ ทำเครื่องควา เครื่องหวาน คุณความดีของหญิงจะมีมากน้อยก็แข่งกันตรงที่ท่าของควาหวานได้ชำนาญ รสดีกว่ากันนี้เอง... (สุชีลา ตันชัยนันท์, 2540, น. 132)

จากข้อเขียนนี้ผู้หญิงชนชั้นสูงจะถูกพันธนาการให้มั่งมันอยู่กับความเป็นกุลสตรี ฝึกหัดความเป็นแม่บ้านแม่เรือนเพื่อรับใช้ผู้ชาย ผู้หญิงจึงเหมือนเป็นวัตถุทางเพศเพื่อสนองกามารมณ์ของเพศชายและยังเป็นการแสดงออกถึงบารมีของเพศชาย

นอกจากการแสดงออกความแตกต่างทางชนชั้นผ่านบทประพันธ์แล้ว เราอาจพบเห็นความแตกต่างทางชนชั้นที่ชัดเจนได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังอีกด้วย กล่าวคือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่จะมีการกำหนดลักษณะของสีในตัวละคร เพื่อเป็นแสดงชั้นวรรณะสูงต่ำของมนุษย์ เทพ ยักษ์ คือ ภาพส่วนที่ปิดทองมักเป็นส่วนที่แสดงยศศักดิ์ของภาพบุคคลสำคัญในภาพ เพื่อต้องการเน้นหรือยกย่องภาพให้มีความหมายเด่นและสำคัญกว่าภาพบุคคลอื่นในองค์ประกอบนั้น เช่น ภาพพระพุทธเจ้าจะนิยมปิดทองคำเปลวลงบนส่วนที่เป็นพระวรกาย (ดูภาพที่ 6) เพื่อให้ปรากฏวิผ่างใสแลเห็นความสำคัญเด่นชัดกว่ารูปทรงอื่น หรือถ้าเป็นภาพหมู่เทวดา กษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ ก็จะใช้สีทองปิดลงบนขญา เครื่องประดับ เสื้อผ้าอาภรณ์ หรือสิ่งของเครื่องใช้ เช่นราชยาน เรือพระที่นั่ง หรืออาคารจำพวกปราสาทราชมณเฑียร เป็นต้น

ภาพที่ 6

ภาพจิตรกรรมฝาผนังพุทธประวัติ ณ พระอุโบสถ วัดหัวลำโพง เป็นตอนที่
เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จประพาสพระราชอุทยานทรงทอดพระเนตร
เห็นเทวทูตทั้ง 4 คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ

ที่มา: <http://www.wathualampong.com/>

ส่วนชีวิตของพวกเขาไฟโรมักจะอยู่ภายนอกเขตพระราชวังที่เรียกว่า ตัวตึนกำแพง หรือ ตัวกาก ที่ถูกสะท้อนวิถีชีวิตและพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติและหลุดกรอบประเพณีที่กดทับเรื่องราวทางเพศ เราจะพบภาพเหล่านี้ได้จากงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระแก้ว (ดูภาพที่ 7) ในตอนบนของภาพแสดงให้เห็นผู้คนในรั้วพระราชวังที่แต่งตัวสวยงามด้วยเสื้อผ้าและเครื่องประดับสีทอง ในตอนท้ายภาพจะเห็นทหารที่ยืนเกาะประตู่วังอยู่ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าธรรมดา ไม่มีสีทองประดับตกแต่งเลย ภาพต่อมาเป็นภาพขยายสิ่งที่ทหารผู้นี้กำลังจ้องดูอยู่ว่าเป็นภาพของชาย-หญิงเปลือยท่อนบน ผู้หญิงกำลังขัดถูหลังให้กับผู้ชายอยู่ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านทั่วไปนอกกำแพงพระราชวัง ภาพนี้แสดงให้เห็นถึงการใช้สีในภาพจิตรกรรมที่แสดงออกถึงความแตกต่างทางชนชั้นได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 7

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระแก้ว แสดงให้เห็นความแตกต่าง
ระหว่างคนชั้นสูงในพระราชวังกับชาวบ้านทั่วไป

ที่มา: <http://www.212cafe.com/freewebboard>

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติเพศสภาพ

สิ่งหนึ่งที่เรารับฟังกันมาช้านานเกี่ยวกับเรื่องความสวยงามกับผู้หญิงคือ เพศหญิงเป็นเพศที่รักสวยรักงาม ความงามกับผู้หญิงเป็นของคู่กันหรือการรักสวยรักงามถือเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นหญิง (Femininity) สังคมทั่วโลกสั่งสม ความคิดนี้ให้กับผู้หญิงทั่วโลก เพราะสังคมชายเป็นใหญ่กำหนดให้ความงามเป็นเรื่องเฉพาะสำหรับผู้หญิง ดังที่นักสตรีนิยมในยุคแรก Simone de Beauvoir ที่เขียนหนังสือ Second Sex ที่เขียนแนวความคิดพื้นฐานว่า เราไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง หากแต่เราได้กลายมาเป็นผู้หญิงเมื่อภายหลัง นั่นคือเธอคิดว่าโดยธรรมชาติแล้ว ผู้หญิงและผู้ชายเกิดมาโดยมีความแตกต่างกันที่ อวัยวะเพศเท่านั้น ต่อเมื่อเราเติบโตขึ้นมาในสังคมที่ทำการกำหนดความแตกต่างระหว่างเพศทั้งสองโดยการครอบงำความคิดของแต่ละเพศจึงทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างเพศในที่สุด ในขณะที่นักสตรีนิยม Naomi Wolf ได้วิพากษ์เกี่ยวกับผู้หญิงกับความงามว่าแท้จริงแล้วเป็นมายาคติ ผู้หญิงติดกับดักที่สังคมชายเป็นใหญ่ล่อลวงไว้ แม้ผู้หญิงจะได้สิทธิในทางการเมืองที่นักสตรีนิยมรุ่นแรก ๆ เรียกร้องเรื่องทางกฎหมายอันนำมาซึ่ง

สิทธิทางกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ แต่เธอก็เห็นว่าผู้หญิงที่ยังคงยึดติดกับความสวยงามของร่างกาย อยู่ ก็ยังอยู่ในวังวนแห่งการครอบงำของสังคมชายเป็นใหญ่และทุนนิยมแบบบริโภคนิยมอยู่ (อุ๋นใจ เจียมบุรณะกุล, 2547, น. 1) และเนื่องด้วยความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย (Gender Relations) มักถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานและค่านิยมของแต่ละสังคมและเท่าที่ปรากฏในเกือบทุกสังคม ผู้หญิง มักถูกกำหนดให้มีฐานะด้อยกว่าผู้ชายเสมอ

ปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ข้างต้นนี้เปลี่ยนแปลงไปมีหลายประการด้วยกัน เช่น ปัจจัย ด้านประชากร ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ทางการเมือง ปัจจัย ด้านศาสนาและการศึกษา เป็นต้น สังคมผลิตอุดมการณ์ มาจากคติในรูปแบบของขั้วตรงข้าม (binary opposition) เพื่อเปรียบเทียบว่าอะไรดีกว่า สำคัญกว่า และใช้กลไกต่าง ๆ ในการกระจาย และตอกย้ำผลิตซ้ำอุดมการณ์ (ideological reproduction) จนความรู้ันั้นตกผลึกหล่อหลอมความคิดให้คนในสังคมยอมรับอุดมการณ์นี้เป็นเรื่องจริงและถูกต้อง ตัวอย่างในเรื่องความงามของผู้หญิง เช่น ผิวขาวกับผิวดำ รูปร่างอ้วนกับรูปร่างผอม ที่มักจะถูกเปรียบเทียบค่าและให้ค่าว่าขาวดีกว่าดำ ผอมสวยกว่าอ้วนและมีการผลิตซ้ำ ตอกย้ำอุดมการณ์นี้ผ่านสื่อโฆษณา จนทำให้ผู้หญิงรับอุดมการณ์นี้เข้ามาและยอมรับว่านั่นคือเรื่องจริง เป็นสิ่งที่ถูกต้องอันเป็นที่มาที่ทำให้ผู้หญิงยอมทุกวิถีทางที่จะกระทำกับร่างกายของตนเองเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปร่าง หน้าตา บุคลิกภาพที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และสังคมกำหนดว่าเป็นมาตรฐานความงามในยุคนั้น ๆ

อย่างไรก็ดี หลังจากการเคลื่อนไหวของนักสตรีนิยมในประเทศตะวันตกตั้งแต่ยุคแรก ถึงยุคต่อมาส่งผลให้นักสตรีนิยมในประเทศไทยออกมาเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ความเสมอภาคระหว่างเพศทั้งทางด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน การศึกษา ทำให้ผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ทัดเทียมกันกับผู้ชายมีสิทธิทางกฎหมายหลาย ๆ อย่างเพิ่มมากขึ้น มีการเรียกร้องสิทธิด้านแรงงานรวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ช่วยทุ่นแรงในการทำงานบ้าน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านบทบาทหน้าที่แม่และเมีย ทำให้บทบาทความสัมพันธ์หญิงชายเกิดความเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น ผู้หญิงยุคปัจจุบันที่สามารถก้าวขึ้นถึงตำแหน่งบริหารในองค์กรใหญ่ได้ สาเหตุหนึ่งเพราะเธอสามารถทุ่มเทเวลาส่วนใหญ่ให้กับงานในองค์กร เธอไม่ต้องหมกมุ่นอยู่กับงานบ้านเหมือนผู้หญิงในอดีตอีกต่อไป เพราะผู้หญิงในปัจจุบันสามารถจ้างแม่บ้าน ลูกจ้างมาดูแลงานบ้านแทนเธอได้ ส่วนคนที่ไม่มีเงินพอที่จะจ้างลูกจ้างได้เธอสามารถหาซื้อเครื่องทุ่นแรงเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ มาช่วยทำให้เธอมีเวลาว่างเพิ่มขึ้นที่จะพอรับงานบางอย่างมาทำที่บ้านได้ ทำให้มีรายได้เป็นของตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาสามีเพียงด้านเดียว อย่างไรก็ดี นิมิได้หมายความว่าผู้หญิงในยุคปัจจุบันได้หลุดพ้นจากระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่แล้ว ในทางตรงกันข้ามผู้หญิงอาจจะเผชิญกับการกดขี่ การควบ

คุมที่แฝงมากับวาทกรรมความงามในรูปแบบและมิติที่เปลี่ยนแปลงไปก็เป็นได้ ดังตัวอย่างที่เห็นได้ในสังคมในยุคปัจจุบัน ที่สังคมชายเป็นใหญ่ให้ค่าความงามของผู้หญิงจากรูปลักษณ์ภายนอก ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากต้องหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับความสวยงามของตนเอง รวมถึงการค้นคว้าหาวิธีการต่าง ๆ นา ๆ เพื่อมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนเองให้สวยงามดูดีในแบบที่ผู้ชายพอใจ

ในเรื่องการแสดงถึงความแตกต่างระหว่างเพศในสังคมไทยนั้น ตั้งแต่ยุคอดีตในวิถีชีวิตของคนไทยที่เห็นได้ชัดเจนในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดคือ นับตั้งแต่เด็กทารกคลอดจากครรภ์มารดา เมื่อตัดสายสะดือและอาบน้ำแล้วจะนำทารกไปนอนในเบาะที่ปูไว้ในกระดัง ถ้าเป็นเด็กชายจะจัดสมุดดินสอวางไว้ข้างตัวเด็กเพื่อเป็นเคล็ดว่าโตขึ้นจะได้รักการเขียน การอ่าน ถ้าเป็นเด็กหญิงจะมีเข็มและด้ายวางไว้ เพื่อโตขึ้นจะได้มีความชำนาญในการเย็บปักถักร้อย (นันทิรา ขำภิบาล, 2530, น. 8) พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเพศชาย เพศหญิงที่ถูก คาดหวัง และกำหนดบทบาทให้มีความแตกต่างกันไป ดังนั้น ความเป็นหญิงหรือชายจึงไม่ได้ถูก กำหนดโดยปัจจัยทางชีวภาพเท่านั้นแต่ถูกกำหนดหรือให้ความหมายโดยสังคมและวัฒนธรรมด้วย ดังที่ Strate กล่าวว่า ชีววิทยาอาจเป็นตัวกำหนดให้เราเป็นเพศชายหรือเพศหญิง แต่สังคมและวัฒนธรรมต่างหากที่เป็นตัวกำหนดความเป็นชาย-หญิง รูปแบบพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะ เฉพาะตัวของ ความเป็นชายและการเป็นหญิงอย่างแท้จริง หรือที่ Barthel ย้ำว่าความเป็นชาย-หญิงคือสิ่งที่ได้รับการสร้างจากสังคม (not natural but rather are society constructed) (ประภาพร ชินวงศ์, 2546, น. 8)

นอกจากนี้ ค่านิยมชายเป็นใหญ่ยังมีส่วนทำให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศที่ทำให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิงไม่ว่าจะอยู่ในความสัมพันธ์และฐานะของความเป็นพ่อ ความเป็นพี่น้อง ความเป็นสามี ตัวอย่างเช่น ในสังคมกรีกหรือสังคมจีนสตรีจะมีสถานภาพที่สมบูรณ์ต่อเมื่อสมรสแล้วและเมื่อมีบุตรโดยเฉพาะบุตรชาย เธอก็จะมีสถานภาพสูงขึ้นไปอีก เป็นต้น นอกจากนี้ ในระบบความคิดแบบชายเป็นใหญ่ ผู้ชายยังใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องมือในหลาย ๆ ด้าน เช่น เพื่อการตอบสนองความต้องการทางเพศ เพื่อการผลิตลูกและสืบทอดตระกูล เพื่อใช้เป็นแรงงานด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องประดับบารมีของตนเองในสังคม หรือแม้แต่การใช้เรือนร่างของผู้หญิงในการหาประโยชน์ทางการค้า (นาตยา ศรีดี, 2544, น. 18) ซึ่งสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาในระบบศักดินา ผู้หญิงถูกมองในแง่ของกามารมณ์และเป็นเพียงวัตถุใช้เซยชมดังที่เราพบเห็นในวรรณคดีไทยที่มักปรากฏเรื่องราวที่พระมหากษัตริย์ปูนบำเหน็จรางวัลให้แก่ขุนนาง ด้วยการยกนางสนม กำนัลให้ตอบแทนในการทำมาความดีความชอบ

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติเชื้อชาติ

ในเรื่องของเชื้อชาติกับความงามเราจะพบว่าผู้หญิงทุกยุคทุกสมัย ต้องประสบกับการถูกตำหนิในเรื่องของเชื้อชาติที่ถูกเชื่อมโยงกับความงามเช่น ในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนมีหญิงสาวสองคน คือ นางลาวทองและนางสร้อยฟ้าที่ถูกยกเรื่องเชื้อชาติความเป็นลาวของเธอขึ้นมาตำหนิอยู่หลายครั้งหลายหน หรือในยุคที่ความงาม แบบตะวันตกถูกยกเป็นมาตรฐานความงามตามอุดมคติ ผู้หญิงที่มีจมูกแบน ไม่โด่งอย่างสาวฝรั่ง มักถูกพูดพาดพิงจมูกแบนของเธอว่าเป็นคนอีสานบ้าง เป็นคนลาวบ้าง จนทำให้หญิงสาวหลาย คนต้องหันไปพึ่งมีดหมอเพื่อให้ตนมีจมูกที่โด่งเหมือนสาวฝรั่งบ้าง ดังที่กล่าวไปข้างต้นในความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติชนชั้นที่ถูกต่อยอดผ่านวาทกรรมความงามในรูปของสีผิว คือ ผิวขาวเป็นการแสดงออกถึงความเป็นชนชั้นสูง เพราะความขาวมักถูกเชื่อมโยงกับความเป็นผู้ดีที่ไม่ต้องกรำงานหนักแล้ว นอกจากนี้ความงามของผิวพรรณที่มีความขาวยังถูกเชื่อมโยงกับความมีอำนาจของเชื้อชาติด้วย ในมิตินี้จะพบเห็นในประเทศอินเดียในอดีต กล่าวคือ ในอินเดียมีการแบ่งวรรณะเป็นชนชั้นต่าง ๆ และเนื่องจากในประเทศอินเดียประกอบไปด้วยคนสองกลุ่ม คือกลุ่มชนพื้นเมืองซึ่งเป็นคนผิวดำกับพวกอารยันที่เป็นคนผิวขาวที่เข้ามาแย่งชิงอำนาจจากคนพื้นเมือง และทำการสู้รบกัน ปรากฏว่าพวกอารยันเป็นฝ่ายชนะสงครามทำให้เรื่องของสีผิวถูกเชื่อมโยงกับความมีอำนาจคือ ความขาวเป็นเรื่องของความเหนือกว่า ในขณะที่ความดำถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ต่ำต้อย

ในนิตยสาร Marie Claire ฉบับเดือนกันยายน 2548 ได้มีรายงานพิเศษเกี่ยวกับการประกวดนางงามศัลยกรรมพลาสติกที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศจีน ในการสัมภาษณ์ หยวนหนึ่งในหญิงสาวผู้เข้าประกวดบนเวทีนี้ ให้เหตุผลในการเข้าประกวดครั้งนี้ว่า ฉันเข้าประกวดเพื่อพิสูจน์ว่าศัลยกรรมตกแต่งไม่ได้ทำให้ตัวฉันเปลี่ยนไป แต่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้นต่างหาก ข้อบกพร่องที่เธอกล่าวถึง คือ เครื่องหน้าแบบชาวจีนดั้งเดิม จมูกแบน ใบหน้ากว้างและนัยน์ตาแคบ เธอจึงพึ่งศัลยกรรมโดยการทำตาสองชั้นเพื่อให้ตาดูโตขึ้น เสริมจมูก เหลาโหนกแก้มกับขากรรไกรให้หน้าดูเรียวลง (ดูภาพที่ 8) ซึ่งเธอบอกว่าความงามเหล่านี้เป็นรูปลักษณ์แบบตะวันตกอันเป็นที่นิยมในหมู่ดาราราชินีและหญิงสาวมากมายก็นิยมเลียนแบบดารานางเหล่านี้อีกทอดหนึ่ง

ภาพที่ 8
 สาวจีนกับรูปหน้าที่แสดงถึงเชื้อชาติเดิม เปรียบเทียบกับ
 ใบหน้าหลังทำศัลยกรรมความงาม

ที่มา: นิตยสาร Marie Claire, กันยายน 2548, น. 61

เห็นได้ว่าแม้หญิงสาวไม่สามารถที่จะเลือกเชื้อชาติที่เธอถือกำเนิดมาได้แต่ในยุคปัจจุบัน เธอสามารถเลือกที่จะสวຍแบบเชื้อชาติที่เธอต้องการได้ด้วยเทคโนโลยีความงามที่แพร่หลายเข้าไปทุกประเทศทุกแห่งหน ผู้หญิงไม่ต้องใส่ใจว่าเธอเกิดเป็นสาวไทยที่มีจมูกไม่โด่งหรือสาวจีนที่มีดวงตาเล็กหรือสาวแอฟริกันที่มีจมูกแบนริมฝีปากหนาตามเชื้อชาติและต้นกำเนิดเดิม แต่เธอสามารถเสริมจมูกด้วยซิลิโคนให้โด่งเป็นสันเพียงใดก็ได้ การกรีดตาสองชั้นเป็นศัลยกรรมความงามพื้นฐานที่เห็นได้ในสังคมปัจจุบัน แม้แต่การผ่าตัดริมฝีปากให้บางหรืออวบอูมเช็กซีก็สามารถทำได้ในพริบตา นั่นหมายถึงเชื้อชาติไม่สามารถปิดกั้นความงามของผู้หญิงได้อีกต่อไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับรายงานในนิตยสาร time เดือนสิงหาคม (www.midnightuniv.org, Kosum Omphornuwat, 19/12/45) ที่รายงานสถานการณ์กระแสความนิยมในการทำศัลยกรรมความงามของสตรีชาวเอเชีย พบว่าคนเอเชียส่วนมากนิยมให้ศัลยแพทย์ทำการผ่าตัดเสริมจมูกให้โด่งเป็นสัน กรีดตาเป็นสองชั้นให้กลมโตหรือแม้แต่การเสริมทรวงอกให้มีความอวบอูม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างความงามให้แตกต่างไปจากชาติพันธุ์เดิมของตนโดยการยัดเอาความงามแบบวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นต้นแบบความงาม

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติวัฒนธรรม

ในอดีตเมื่อเกือบ 1500 ปี การเข้ามาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของศาสนาฮินดูได้นำเอาความเชื่อ ความนิยมแบบฮินดูเข้ามาจนทำให้วัฒนธรรมฮินดูเข้ามามีอิทธิพลในวิถีชีวิตของประชากรในภูมิภาคนี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสยาม ลาว เขมร พม่า ตัวอย่างอิทธิพลเรื่องความงามแบบฮินดูที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 1 นั้นหมายถึงวัฒนธรรมหนึ่งสามารถมีพลังอำนาจในการกำกับและกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมหนึ่งวัฒนธรรมหนึ่งได้ จนกระทั่งศตวรรษที่ 18 เมื่ออังกฤษเข้าไปเริ่มต้นทำธุรกิจในประเทศอินเดียและต้องเผชิญปัญหาในการทำธุรกิจ เนื่องจากค่านิยมและความเชื่อแบบวัฒนธรรมเดิมของอินเดีย ทำให้อังกฤษเกิดความคิดในการหาวิธีที่จะครอบงำคนอินเดีย โดยการพยายามเปลี่ยนวัฒนธรรมอินเดียเดิมเพื่อให้อินเดียดูหมิ่น ดูแคลนความเป็นอินเดียเอง ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในยุคนั้นคือเรื่องของระบบการศึกษา อังกฤษพยายามเปลี่ยนระบบการศึกษาแบบอินเดียเดิมมาเป็นระบบการศึกษาแบบอังกฤษ โดยการจัดระบบการศึกษาใหม่หรือสนับสนุนให้ผู้มีฐานะส่งบุตรหลานไปศึกษายังประเทศอังกฤษ ซึ่งผลตอบแทนสำหรับผู้ผ่านระบบการศึกษาแบบอังกฤษคือฐานะทางสังคมที่สูงขึ้น จุดนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้วัฒนธรรมอินเดียทั้งในประเทศอินเดียและในประเทศอื่นเริ่มอ่อนด้อยลง และถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมตะวันตก

สำหรับประเทศไทยในยุคเจ้าอาณานิคมเมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มเข้ามายึดครองประเทศเพื่อนบ้านของไทย ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงต้องพยายามหาทางแก้ไขและหาวิธี เพื่อให้ประเทศเจ้าอาณานิคมมองเห็นว่าเราสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง พระองค์จึงทำการพัฒนาประเทศให้ดูทันสมัย (modern) ด้วยการวางรากฐานแบบตะวันตกทั้งทางด้านวัฒนธรรม การศึกษา กฎหมาย การแต่งกายและวิถีชีวิต ซึ่งอันที่จริงดังที่กล่าวแล้วในบทที่ 1 ว่าประเทศไทยได้เริ่มรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาบ้างแล้วตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ในช่วงนั้นเป็นเพียงช่วงเริ่มต้นและเป็นการเริ่มรับมาเพียงบางส่วนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาสังเกตได้ว่าการศึกษาที่ไทยพัฒนาประเทศให้ทันสมัยโดยการปรับเปลี่ยนประเทศให้มีความเป็นตะวันตกมากขึ้น เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากการเป็นประเทศอาณานิคมได้จริง แต่มันกลับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลและเบียดบังจนวัฒนธรรมเดิมของไทยถูกทำให้เลือนหายไปอย่างถาวรหรือไม่

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความใกล้เคียงกันของลัทธิอาณานิคมกับวัฒนธรรมตะวันตกที่กระทำต่อประเทศอาณานิคมและประเทศตะวันออกก็เป็นได้ กล่าวคือ รูปแบบของลัทธิอาณานิคมที่ทำการจัดระบบ ระเบียบโดยประเทศตะวันตกเมื่อเข้าปกครองดินแดนต่าง ๆ อย่างเข้มงวด พร้อม

กับยึดยึดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบที่ตนต้องการให้กับประเทศอาณานิคม โดยมีเหตุผลว่า

- การทำตามหลักทฤษฎีนิยมโดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลกมาใช้ในการบริโภคเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ประเทศอาณานิคมเจ้าของทรัพยากรไม่สามารถกระทำได้ ทำให้เกิดการสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ

- การถือหลักของความเหนือกว่า ฉลาดกว่า ที่ต้องเป็นผู้ปกครองดูแลผู้ด้อยกว่าซึ่งก็คือเหล่าประเทศอาณานิคมนั่นเอง

- การถือหลักจริยธรรมที่ว่าตนเป็นผู้นำและหยิบนั่นความรู้ การศึกษา ความทันสมัยระบบอุตสาหกรรมสู่ประเทศอาณานิคม

แต่หากพิจารณาโดยแท้จริงแล้ว เหตุผลทั้งสามข้อนี้เป็นเพียงการสร้างความแตกต่างระหว่างประเทศอาณานิคมกับประเทศเจ้าอาณานิคมนั่นเอง โดยการทำให้ประเทศอาณานิคมรู้สึกถึงความเป็นอื่น (other) ความด้อยกว่า โดยการทำให้คนในสังคมค่อย ๆ ซึมซับและปฏิบัติตามอย่างยอมจำนน (Submissive) และเป็นผู้ถูกกระทำและเป็นฝ่ายรับนั่นเอง ซึ่งเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตะวันตก ➔ เจ้าอาณานิคม ➔ ศูนย์กลาง
VS
ตะวันออก ➔ ประเทศอาณานิคม ➔ ชายขอบ

หากเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงทั่วโลกกับแผนภาพข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าความงามแบบตะวันตกในฐานะประเทศเจ้าอาณานิคมได้ถูกยกย่องให้เป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นผู้หญิงที่มีความงามแบบตะวันออกจึงถือเป็นความงามแบบชายขอบ และการที่เธอได้รับการส่งเสริมตอกย้ำความคิดว่าความงามแบบตะวันตกเท่านั้นที่เป็นที่ยอมรับ เธอจึงต้องเปลี่ยนแปลงความงามให้เป็นความงามแบบตะวันตกให้ได้มากที่สุด

อย่างไรก็ดี ไม่เพียงแต่ความงามของผู้หญิงในสังคมที่ถูกครอบงำด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติวัฒนธรรมนี้ ดังที่กล่าวในบทนำว่าผู้ศึกษาจะใช้กรณีศึกษาบนเวทีการประกวดนางงามในการสะท้อนให้เห็นถึงวาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมแต่ละยุคด้วย กล่าวคือในยุคแรกของการประกวดนางสาวไทย ซึ่งตรงกับยุคสร้างชาติที่ประเทศไทยกำลังตื่นตัวในความเป็นไทย และพยายามแสวงหาอัตลักษณ์ความเป็นไทย ทำให้มาตรฐานความงามบนเวทีการประกวดยังเป็นความงามตามอุดมคติแบบไทยอยู่ โดยความงามของผู้เข้าประกวดจะเน้นที่ความเป็นธรรมชาติ การคัดเลือกนางงามกระทำกันอย่างละเอียดโดยกรรมการพิจารณาจากรูปทรง ผิวเนื้อ เล็บ ฟัน

หลังเวทีมีการเปิดดูน้อง แม้นางงามจะใส่ชุดไทย ห่มสไบเฉียง นุ่งผ้าชิ้นยาวกรอมเท้า แต่กรรมการก็สำรวจละเอียดเพื่อเลือกเฟ้นคนที่งามจริง ๆ หน้าตาไม่มีการแต่งเติมเสริมแต่งเพื่อให้เห็นที่มั่นใจ ได้ว่างามอย่างเป็นธรรมชาติแท้ ดังบทความจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติวันพฤหัสบดีที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2477 (อรสม สุทธิสาคร, 2533, น. 10) ได้บรรยายภาพงานประกวดนางสาวสยามปีแรก (ดูภาพที่ 9) ไว้ว่า

.. พอเปิดฉากแห่งการประกวดม่านหน้าเวทีค่อย ๆ เผย ร่างเล็ก ๆ โบหน้ารูปไข่ในชุดสีเขียวไปไม้้ออนของนางสาวสุพรรณบุรีย่างกรายออกมาก่อน ถัดไปคือนางสาวพระนครของเรา แสงไฟจับผิวเนื้อเปล่งปลั่งดูงามยิ่งขึ้นไปกว่าที่ได้เห็นกันมาแล้ว เมื่อคืนก่อนสี่ตะกั่วตัดของสิ่งที่สวมรับกับสีเนื้อซึ่งคมชัดทรวดทรงระหง หน้าอ่อนละมุนละไม นัยน์ตาดำเป็นมันชลับและหวาน คิ้วโก่งงามทำเดินอย่างนวนายาดไม่เก้อเขิน ยิ่งพิศก็ยิ่งเห็นว่างามขึ้นทุกขณะที่พิศไป...

ภาพที่ 9

นางสาวสยามคนแรกของประเทศไทย นางสาวกันยา เทียนสว่าง

ที่มา: สาวงาม สาวมงกุฎ, น. 39 และภาพจากโปสการ์ด

ดังนั้น ผู้ที่จะสามารถพิชิตใจคณะกรรมการได้จะต้องมีความงามตามอุดมคติของไทยโบราณ คือรูปร่างเล็กกระหง อ่อนหวาน คมขำ และมีลีลาการเดินอย่างช้า ๆ สมเป็นกุลสตรี ทั้งนี้ เพราะ ในยุคแรก ๆ ของการจัดการประกวดนางงามในบ้านเรา ผู้ชนะเลิศเพียงแต่ปฏิบัติภารกิจภายในประเทศเท่านั้นไม่ได้เป็นตัวแทนเพื่อไปประกวดที่ต่างประเทศ จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีความงามแบบตะวันตก ต่อมาเมื่อการประกวดนางสาวไทยเริ่มเกี่ยวข้องกับการประกวดความงามระดับโลก มาตรฐานความงามบนเวทีการประกวดนางสาวไทย จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามมาตรฐานสากล

มากขึ้นทั้งในเรื่องรูปร่างหน้าตา สัดส่วน ความรู้ ความสามารถ การศึกษา เช่น เรื่องของระดับการศึกษาและความรู้ของผู้เข้าประกวดที่ขยับสูงขึ้น เพราะผู้ชนะการประกวดจะต้องเป็นตัวแทนจากประเทศไทยเดินทางไปประกวดนางงามจักรวาลที่ต่างประเทศด้วย เรื่องของภาษาและความรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย หรือเรื่องของสัดส่วนนางสาวไทยที่ต้องการความสูงใหญ่แบบสากล ไม่ใช่รูปร่างเล็กกะทัดรัดแบบไทย รวมทั้งอาจปฏิกิริยาที่ต้องมีความกระฉับกระเฉง แคล่วคล่องว่องไว ไม่ใช่เดินนวยนาดแบบยุคแรก จนกระทั่งเริ่มยุคที่สามของการประกวดนางสาวไทย (ปี พ.ศ. 2527) ความงามแบบสากลหาได้ยากในหมู่สาวไทยจึงเกิดค่านิยมในการแสวงหาสาวไทย ในรูปแบบของสาวงามอิมพอร์ตจากต่างประเทศเข้ามาประกวดกันมากเพราะสาวงามอิมพอร์ตที่เติบโตในต่างประเทศจะมีรูปร่างและบุคลิกภาพที่เป็นสากลมากกว่า เนื่องจากสภาพแวดล้อมและอาหาร ภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยมากกว่านั่นเอง แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีความเป็นไทยในแง่ของรอยยิ้ม ความเอียงอายอยู่ในตัวเองอยู่ และต่อมาเมื่อเกิดความตื่นตัวเรื่องวัฒนธรรมไทยมาตรฐานความงามบนเวทีก็จะเริ่มปรับเปลี่ยนกลับมาที่ความงามแบบไทย ๆ และต้องมีความรู้ มีการศึกษา ด้วยในยุคนี้บุคลิกคุณสมบัตินี้ของผู้เข้าประกวดจึงมีความเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง เช่น มีหญิงสาว ในวัยนิตินักศึกษา มีผู้สมัครมาจากชนชั้นสูง มีหน้าที่การงานสูง (แพทย์ อาจารย์ วิศวกร นักบิน ฯลฯ) ผู้เข้าประกวดจึงมาจากวงสังคมทุกระดับ

สรุปได้ว่าทั้งความงามในสังคมหรือบนเวทีการประกวดนางงาม มาตรฐานความงามของผู้หญิงล้วนถูกครอบงำด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติวัฒนธรรม กล่าวคือ ความงามของผู้หญิงในสังคมไทยมักจะมี ความงามแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง

โครงการร่างกาย (Body project) กับความงาม ที่สร้างและเปลี่ยนแปลงได้

ความรู้สึกมีปมด้อยของผู้หญิงที่มีรูปร่าง หน้าตาไม่เข้าตามความงามอุดมคติที่ใช้ความงามแบบตะวันตกเป็นเกณฑ์มาตรฐาน และจากการที่วัฒนธรรมกระแสหลักเป็นผู้สร้างวาทกรรมหลักเกี่ยวกับร่างกาย รวมถึงเป็นผู้กำหนดมาตรฐานความงามในนิยามของตนเอง ทำให้ผู้ที่รู้สึกตัวว่าตนเองไม่ได้มีความงามตามมาตรฐานนี้ รู้สึกถึงความอ่อนด้อยและกลายเป็นผู้อื่น (other) การสร้างวาทกรรมหลักในเรื่องของร่างกายและความงามของผู้หญิงถูกนำเสนอผ่านสื่อโฆษณา ไม่ว่าจะเป็นเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ชะลอริ้วรอย สถาบันลดน้ำหนัก ความสวยที่วัดกันที่ความขาว ความผอม ส่งผลให้ผู้หญิงต้องปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปร่างหน้าตาของตนเองอย่างไม่มีวันจบสิ้น ดังที่ Chris Shilling กล่าวไว้ว่าร่างกายเป็นหน่วยหนึ่ง หรือสิ่งหนึ่ง (entity) ที่อยู่ในกระบวนการ

การกลายเป็นบางสิ่งบางอย่างหรือเป็นโครงการ ร่างกายไม่ใช่สิ่งที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ร่างกายอยู่ในภาวะของการต้องกลายเป็นสิ่งอื่นที่ไม่มีวันจบสิ้นเรียกว่า โครงการร่างกาย (body project) เพื่อให้ร่างกายบรรลุ เป้าหมายที่พึงปรารถนาและเป็นการสื่อถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของปัจเจกชนที่เป็นเจ้าของร่างกายนั่น (www.midnightuniv.org, Kosum Omphornuwat, 19/12/45) ในปัจจุบันโครงการร่างกาย มักเป็นเรื่องของปัจเจกที่สามารถเลือกปฏิบัติตามความพอใจของตนเอง ไม่ใช่ตามชนบทของสังคม ซึ่งดูเหมือนผู้หญิงในปัจจุบันจะมีทางเลือกมากขึ้นที่จะศึกษาร่างกายของตนเอง ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้ว ผู้หญิงกำลังถูกบังคับให้ต้องเลือกบริโภคในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ความเป็นกระแสหลักได้สร้างสรรค์ และนำเสนอให้โดยระบบทุนนิยมนั่นเอง ตัวอย่างเช่น

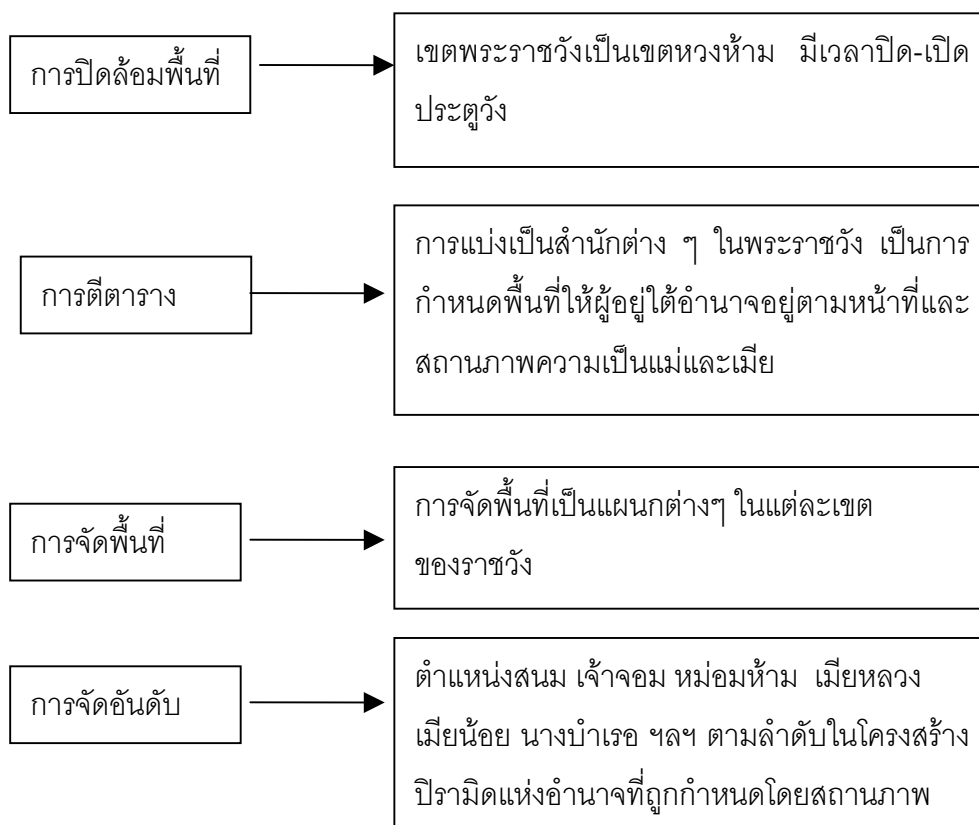
- การเสริมความงามโดยการศัลยกรรมด้วยวิทยาการทางการแพทย์ เช่น โรงพยาบาลยันฮีที่นำเสนอทางเลือกในการเสริมความงามให้กับผู้หญิงถึง 45 วิธี
- การลดความอ้วน และการลดสัดส่วนร่างกายให้เพรียวบางอย่างรวดเร็วของสถาบันลดน้ำหนัก โดยการนำเสนอผ่านฟรีเซ็นเตอร์ที่เป็นดารา นางแบบ นางงาม และบุคคล ที่มีชื่อเสียงในสังคม
- ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางทั้งลดเลือนริ้วรอย เพิ่มความเต่งตึง ความขาวเนียนของใบหน้า ความเอิบอิ่มของทรวงอก

ซึ่งโครงการร่างกายเหล่านี้ เป็นทางเลือกให้ผู้หญิงเลือกหยิบใช้เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับตัวเอง เพื่อสร้างความน่าปรารถนาพึงพอใจและดึงดูดเพศตรงข้าม ทำให้ความสวยงามของรูปร่างหน้าตากลายเป็นสิ่งที่ถูกนำมาให้คุณค่าและประเมินคุณค่าความเป็นผู้หญิง ในขณะเดียวกันความสวยความงามของร่างกายของเธอนั้น บางครั้งก็ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความสำเร็จทางหน้าที่การงานและสถานะทางสังคมรวมถึงการเลือกคู่ครองอีกด้วย ดังนั้นการดูแล ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปร่างหน้าตาของผู้หญิงจึงเป็นเหมือนโครงการที่ไม่จบสิ้น และสิ่งเหล่านี้เป็นเหมือน การลงทุนในการสร้างตัวตนและสร้างพลังอำนาจของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงรู้สึกดีที่สามารถควบคุม ร่างกายของตนเองอย่างที่ต้องการได้ ในขณะที่ตัวเองรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่มีความสามารถในการควบคุมสิ่งอื่น ๆ ในสังคมได้

ในขณะที่มิเชล ฟูโกต์ ได้กล่าวถึง อำนาจ ว่าอำนาจนั้นไม่ต้องใช้แรงในการบังคับ แต่เป็นการใช้กลวิธีเกี่ยวกับการทำหน้าที่แบบต่าง ๆ อำนาจไม่ได้เกิดมาจากมิติทางเศรษฐกิจการเมืองเท่านั้น หากแต่เป็นเครือข่ายเล็ก ๆ ที่กระจายตัวในที่ต่าง ๆ เป็นเรื่อง que ทุกคนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง อำนาจเป็นสิ่งที่มิพลวัตและหากจะรักษารักษาอำนาจไว้ก็ต้องมีการปฏิบัติการการใช้อำนาจ (exercise power) อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในสังคมชายเป็นใหญ่จึงต้องมีปฏิบัติการทางสังคมเพื่อแสดงอำนาจตลอดเวลา ซึ่งหนึ่งในอำนาจที่ชายมีเหนือหญิง

นั่น คือการใช้อำนาจบนร่างกายของผู้หญิงที่เราได้ยืกันบ่อย ๆ ว่า การเมืองเรื่องร่างกาย (body politics) ตัวอย่างเช่น ประเพณีการมดเต้าของผู้หญิงจีนในอดีต พลังอำนาจของเงินตรากับการถ่ายภาพ nude ของผู้หญิงในยุคปัจจุบัน หรือแม้แต่แฟชั่นสมัยนิยมที่บังคับให้ผู้หญิงนิยมความผอม-อ้วน ดำ-ขาวในแต่ละยุค เป็นต้น

นอกจากนี้ มิเชล ฟูโกต์ยังกล่าวถึงแนวคิด เทคนิค การใช้อำนาจเพื่อครอบงำให้ร่างกายเป็นร่างกายที่อ่อนน้อมง่าย (docile bodies) โดยใช้หลักใหญ่ ๆ สี่หลัก คือ การปิดล้อมพื้นที่ การตีตาราง การจัดพื้นที่ และการจัดอันดับ ซึ่งหากเราลองเทียบเคียงการใช้อำนาจกับร่างกายของมิเชล ฟูโกต์ กับการควบคุมชีวิตของผู้หญิงในวังจะได้แผนภูมิดังนี้

หากเปรียบเทียบแผนภูมินี้กับเนื้อหาบางตอนในวรรณกรรมเรื่อง สี่แผ่นดิน ที่บรรยายภาพพระราชวังที่พลอยใช้ชีวิตช่วงเด็กถึงวัยสาวก่อนจะออกมาแต่งงานกับคุณเปรม จะบรรยายว่าเนื่องจากพื้นที่เขตพระราชวังในอดีตเป็นเขตหวงห้าม มีกำแพงสูง รั้วรอบขอบชิด และผู้ชายจะเข้าไปได้เป็นบางโอกาสเท่านั้นเรียกว่า คนจะเข้าและพวกโขนหญิงที่เฝ้าประตูจะต้องตะโกนบอกต่อกันให้สาวชาววังทราบและหลบเข้าตำหนักให้หมดเสียก่อน เป็นการปิดล้อมพื้นที่ของพระราชวังจากพื้นที่ในสังคมนอกวังอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ในพระราชวังยังมีการแบ่งเป็นสำนักต่าง ๆ หลายสำนัก แต่ละสำนักจะมีระเบียบแบบแผนแตกต่างกัน ตั้งแต่การไว้ผม นุ่งผ้า ห่มผ้า และ

คุณสมบัติเด่น ๆ ที่แตกต่างกันอีกด้วย เช่น ข้าหลวงสมเด็จพระตำหนักจะแต่งกายแบบผู้หลักผู้ใหญ่ยามเรียบ ๆ ไม่ดูฉูดฉาด มารยาทเรียบร้อย ในขณะที่ ข้าหลวงสำนักพระวิมาดาเธอ จะเก้งก้างด้านการครัว ขำขันด้านดนตรีขับร้อง ส่วนข้าหลวงสำนัก เจ้าคุณจอมมารดาแพ มักแต่งตัวดูฉูดฉาด นิศัยเก่งกล้าเหมือนเจ้าจอมมารดาแพ เป็นต้น (จุลลดา ภักดีภูมินทร์, 2545, น. 74-77) ส่วนการเลื่อนขั้นของเจ้าจอม หม่อมห้าม ในวังก็ต้องมีการจัด อันดับไปขึ้นอยู่กับความเหมาะสมหลายประการ ทั้งนี้ส่วนมากการพิจารณาการเลื่อนอันดับมักจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของพระมหากษัตริย์หรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในวังซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้ชายทั้งสิ้น

การที่สังคมให้ค่าความงามของผู้หญิงจากรูปร่างหน้าตาเป็นหลัก จึงทำให้ผู้หญิงจำนวน มากต้องหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับความสวยงามของตนเอง รวมถึงการค้นคว้าหาวิธีการต่าง ๆ นานา เพื่อมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนเองให้สวยงามดูดีในแบบที่ผู้ชายพอใจ และจากการที่ผู้หญิงต้องดูแลตัวเองอยู่เสมอ ส่งผลให้ผู้หญิงต้องตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติดังกล่าวข้างต้นตลอดมา

แนวคิดเรื่องทุนทางกายภาพ

ในสังคมทุนนิยม ร่างกายได้ถูกให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งบรรจุคุณค่าทางสัญลักษณ์ตามแนวความคิดของบูร์ดิเยอ การสร้างทุนทางกายภาพ หมายถึง การพัฒนาส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่สังคมนั้น ๆ ถือว่ามีคุณค่า และการแปรรูปทุนทางกายภาพ หมายถึงการเปลี่ยนทุนที่เกิดจากการที่ร่างกายมีส่วนในการสร้างและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ไปสู่ทุนรูปแบบอื่น ๆ ทุนทางกายภาพจึงมักถูกเปลี่ยนไปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ (เงิน สินค้า และบริการ) ทุนทางวัฒนธรรม (การศึกษา) และทุนทางสังคม (สายพิน ศุพุทธรมงคล และคณะ, 2541, น. 34) ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงที่เข้าประกวดนางงามเธอมีสิทธิในการเป็นเจ้าของเรือนร่างของตน เธอเป็นเจ้าของทุน คือ ร่างกายเธอเป็นแรงงาน เป็นสินค้า เป็นสิ่งหายาก เป็นความงามตามอุดมคติ เป็นความงามที่เข้ามาตรฐานและตามค่านิยมของยุคที่ผู้หญิงสามารถใช้เป็นต้นทุนเบิกทางไปสู่ความสำเร็จทางสังคม ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของทุนทางกายภาพที่เธอสามารถเปลี่ยนให้เป็นรายได้มหาศาลให้กับตัวเธอเองเมื่อเธอชนะการประกวด สอดคล้องกับความเห็นของบูร์ดิเยอที่สรุปว่า การสะสมและพัฒนาทุนในร่างกายเป็นเรื่องที่ดูเสี่ยงต่อการขาดทุนและสูญเสียมากกว่าการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ แต่ชนชั้นนำในสังคมก็ยังนิยมที่จะลงทุนในร่างกาย เนื่องจากเหตุผลที่ว่าทุนทางกายภาพเป็นสิ่งที่ดูเป็นธรรมชาติและเป็นเรื่องทางชีวภาพ (P. Bourdieu, 1986, p. 245 อ้างถึงใน สายพิน ศุพุทธรมงคล และคณะ, 2541, น. 39)

จากการที่ภาพลักษณ์ของผู้หญิงมักถูกนำไปผูกติดกับเรื่องความสวยความงามในระบบทุนนิยมจึงมองความสวย ความงาม รูปร่าง หน้าตาของผู้หญิงว่าเป็นทุนทางร่างกาย ซึ่งในอดีตสังคมไทยมองว่าความงามเป็นเรื่องของบุญทำกรรมแต่ง ในขณะที่สังคมในปัจจุบันมองว่าความงามของร่างกายไม่ใช่ต้นทุนเดิมที่พ่อแม่ให้มา แต่เป็นสิ่งที่สามารถสร้างสรรค์และออกแบบได้โดยการพึ่งพาเทคโนโลยีวิทยาการทางการแพทย์ในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงรูปร่างหน้าตาของตนเองให้เป็นอย่างที่ต้องการได้ นอกจากเป็นการสร้างทุนทางกายภาพแล้วยังเป็นการสร้างพลังอำนาจในตัวเอง ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่ามีอำนาจเหนือร่างกายของตนเองเธอสามารถควบคุมร่างกายในแบบที่เธอต้องการได้ ดังบทความของธเนศ วงศ์ยานนาวา เรื่อง การออกแบบ/ตณหา ที่กล่าวว่า การออกแบบเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากในสภาวะสมัยใหม่ เพราะแม้แต่หน้าตาของผู้หญิงเราก็ยังสามารถออกแบบได้โดยการศัลยกรรมตกแต่ง ทั้งนี้เราจะพบว่าการออกแบบมักเน้นที่การสร้างอัตลักษณ์เพราะการออกแบบมักไม่ได้ทำเพื่อการผลิตจำนวนมาก แต่มักจะเน้นว่าเป็นการออกแบบโดยเพื่อคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น การออกแบบจึงเป็นเหมือนการแสดงความเห็นอกว่าและสร้างความแตกต่างทางชนชั้นโดยนัยยะด้วย

นอกจากนี้บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้หญิง ส่งผลให้ทุนทางกายภาพของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงสังคมตะวันตกในอดีตที่เธอเป็นผู้มีบทบาทในแง่เศรษฐกิจในครัวเรือน เช่น สามารถ ช่วยปลูกข้าว เกี่ยวข้าว ทอผ้า อันเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งซึ่งนำมาซึ่งรายได้ให้กับครอบครัว รวมไปถึงการดูแลบ้านเรือนและหุงหาอาหารให้คนในครอบครัว เพราะฉะนั้นคุณค่าของผู้หญิงจึงอยู่ที่ความสามารถในเรื่องเหล่านี้ จนเมื่อเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมผู้ชายต้องออกไปทำงานนอกบ้านในโรงงานอุตสาหกรรม และถูกผูกโยงอยู่กับตำแหน่งหน้าที่การงาน ชื่อเสียง เงินทอง ในขณะที่เดียวกันระบบเกษตรกรรมที่ผู้หญิงเคยมีส่วนร่วมในการหารายได้ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นระบบอุตสาหกรรมแล้ว ผู้หญิงจึงไม่สามารถออกไปทำงานนอกบ้านในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งผู้ชายได้เข้าไปจับจองพื้นที่ไว้หมดแล้ว สาเหตุเหล่านี้จึงทำให้ผู้หญิงตะวันตกยุคนั้นไม่มีบทบาทในทางเศรษฐกิจในครอบครัวอีกต่อไปแล้ว ผู้หญิงมีเพียงบทบาทในครัวเรือนหน้าที่ของการเป็นเมียและแม่ที่รับผิดชอบงานในบ้านเท่านั้น คุณค่าของผู้หญิงจึงไม่ได้ถูกวัดจากความสามารถในการหาเลี้ยง และช่วยเหลือครอบครัวทางเศรษฐกิจอีกต่อไป (Naomi Wolf, 1991, p. 14) ดังนั้นเมื่อผู้ชายต้องการมองหาผู้หญิงที่จะเป็นเมีย และแม่ในบ้านของตน ผู้ชายจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเรื่องความสามารถในทางเศรษฐกิจของผู้หญิงอีกต่อไป แต่ผู้ชายกลับไปพิจารณาถึงรูปร่างหน้าตาของผู้หญิงแทน ผู้หญิงจึงต้องหันมาลงทุนกับร่างกายของตนเอง ผู้หญิงจึงกลายเป็นผู้ถูกกระทำในวัฒนธรรมบริโภคนิยม ผู้หญิงถูกกดขี่และตกเป็นเหยื่อของระบบชายเป็นใหญ่ นอกจากนี้ร่างกายและความงามของผู้หญิงยังถูกควบคุม กำกับตรวจสอบและถูกทำให้กลายเป็นสินค้า ความ

งามกลายเป็นเรื่องธุรกิจที่แสวงหากำไรได้ (commodification of beauty) ภายใต้วาทกรรมของผู้ผลิตผ่านภาพตัวแทนที่สื่อพยายามสร้างขึ้น ทำให้ผู้หญิงมีความรู้สึกว่าตนสามารถเลือกสินค้าและกระทำการต่าง ๆ เพื่อสร้างควมมีเอกลักษณ์ มีตัวมีตน (subjectivity) ของตนเองได้ (ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล, 2541, น. 33-40) ผู้หญิงเลือกที่จะปรับเปลี่ยนร่างกายเพื่อความพอใจของตนเองเป็นหลัก หรือผู้หญิงเลือกที่จะสร้างความเป็นหญิง โดยการซื้อสินค้าและเปลี่ยนทุนทางกายภาพเป็นทุนอื่น ๆ หรือเพื่อให้ผู้ชายที่เก่ง มีเกียรติยศ ร่ำรวย มีชาติตระกูลมาสนใจและแต่งงานด้วยในที่สุด ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในบทต่อไป

เมื่อถึงยุคบริโภคนิยม เรือนร่างทรวดทรงของผู้หญิงกลายเป็นจุดศูนย์กลางความสนใจของคนในสังคม เห็นได้จากโฆษณาในปัจจุบันที่มีการต่อสู้ช่วงชิงผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยใช้เรือนร่างของผู้หญิงเป็นแกนกลางในการโฆษณาสินค้าและบริการ ทั้งที่บางทีตัวผลิตภัณฑ์นั้นไม่ได้มีส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้หญิงเลย ตัวอย่างเช่น สินค้าเครื่องใช้ในบ้านประเภทก๊อมน้ำยี่ห้อชันวาที่ใช้นางแบบที่มีภาพพจน์ของความเซ็กซี่มาเป็นพรีเซ็นเตอร์ (ดูภาพที่ 10) ซึ่งหากพิจารณาจากตัวสินค้าเองแล้วจะพบว่า สินค้าประเภทก๊อมน้ำนี้เป็นสินค้าที่เรียกได้ว่าการตัดสินใจซื้อนั้นเป็นของผู้ชายมากกว่าผู้หญิงซึ่งมักไม่มีความรู้ทางด้านนี้ ผู้ผลิตจึงใช้จุดนี้มาเป็นประเด็นในการโฆษณาเพื่อดึงดูดให้ผู้ชายซึ่งเป็นผู้ตัดสินใจซื้อเกิดความสนใจและจดจำตราสินค้าได้ เป็นต้น ดังนั้นจึงไม่แปลกที่เรา จะพบว่าภาพโฆษณาสินค้าหลาย ๆ ประเภทนิยมใช้พรีเซ็นเตอร์เป็นสาวสวยเซ็กซี่ถ่ายคู่กับตัวสินค้า ร่างกายของผู้หญิงถูกนำมาใช้ประโยชน์ทางการตลาด ทำให้ร่างกายผู้หญิงเป็นเหมือนวัตถุที่ถูกนำมาใช้ในการดึงดูดความสนใจ และสร้างความพึงพอใจในการบริโภค แต่ในขณะเดียวกันร่างกายของผู้หญิงที่ถูกใช้ในการโฆษณา ก็เป็นการสร้างพลังอำนาจอย่างหนึ่งให้กับตัวผู้หญิงเอง ทำให้เธอมีอำนาจต่อรองกับนายทุนในสังคมบริโภคนิยมเพื่อให้ได้มาซึ่งชื่อเสียงและเงินตราได้เช่นกัน

ภาพที่ 10

ภาพโฆษณาสินค้าก๊อมน้ำชันวาที่ใช้เรือนร่างของผู้หญิงเป็นจุดดึงดูด

ที่มา: หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 18 มิถุนายน 2548

นอกจากนี้ ในรายงานพิเศษในนิตยสาร Marie Claire ฉบับเดือนกันยายน 2548 มีผลการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาชาวจีน 30เปอร์เซ็นต์ คิดว่าการทำศัลยกรรมตกแต่งจะช่วยให้โอกาสทางการงานก้าวไกล รวมถึงช่วยให้มีอาชีพการงานดีขึ้น ได้เงินเดือนมากขึ้น หรือได้แต่งงานกับผู้ชายรวย ๆ ตัวอย่างเช่น เจ้าตันตัน-ผู้เข้าประกวดนางงามศัลยกรรมพลาสติกวัย 22 ปี ผู้เคยมีรูปร่างอ้วนเตี้ยและรอยแผลสิ่วบนใบหน้าที่ทำให้เธอไม่สามารถหางานที่ดีทำได้ เธอเคยถูกปฏิเสธเมื่อไปสมัครงานเป็นพนักงานต้อนรับในร้านอาหาร แต่กลับได้เป็นแคพนักงานทำความสะอาดเท่านั้นด้วยเหตุผลที่ว่าใบหน้าของเธอจะทำให้แขกกินข้าวไม่ลง จนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อเธอได้เห็นภาพโฆษณาในหนังสือพิมพ์ที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ที่มีข้อเสนอทำศัลยกรรมฟรีแก่ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ให้โรงพยาบาล เธอต้องผ่าตัด 9 ครั้งในสามเดือน ฉีดโบท็อกซ์ ฉีด ไขมันที่สะโพก ดูดไขมันหน้าท้อง ต้นขา น่อง ผ่าตัดตาและจมูก ตกแต่งขากรรไกรและขั้วนม หลังการทำศัลยกรรม เธอสามารถหางานใหม่ได้ทันทีและได้รับเงินเดือนมากกว่าเดิมถึงห้าเท่า การลงทุนทำศัลยกรรมจึงเป็นเหมือนการแปรทุนทางกายภาพไปเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมสำหรับหญิงสาวนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นับจากจุดเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบจารีตประเพณี มาสู่ความเป็นตะวันตกในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นมาจนถึงปัจจุบัน เราจะเห็นพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงและดำรงอยู่ของวาทกรรมความงามอย่างมากมายในสังคมไทย ผู้ศึกษาได้ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสวยงามของสตรี วัฒนธรรมการบริโภคและการประกวดนางงามในบ้านเรา จะพบว่างานส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่องความสวยงามกับผู้หญิงว่าเป็นเรื่องปกติที่พบเห็นได้ในทุกยุคทุกสมัย เพียงแต่มาตรฐานความสวยงามจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมหรือสภาพสังคมในแต่ละยุคไม่ว่าจะเป็นความงามของผู้หญิงในสังคมปกติหรือความงามของผู้หญิงบนเวทีการประกวด จะพบว่ามาตรฐานความสวยงามไม่ได้เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว แต่มันสามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามยุคสมัย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการที่ผู้หญิงต้องการความสวยงามไม่ว่าจะเป็นความสวยงามในสังคมทั่วไป หรือความสวยงามบนเวทีการประกวดนางงาม มาตรฐานทั้งหลายเหล่านั้นล้วนถูกกำหนดและควบคุมโดยเพศชาย นอกจากนี้การที่ผู้หญิงคนหนึ่งต้องทำตัวให้สวยก็เพื่อให้ตนเองเป็นที่พอใจ สนใจจากเพศชาย (ในสังคมทั่วไป คือ แฟน หรือสามี บนเวทีการประกวดนางงาม คือ คณะกรรมการซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย)

วิทยานิพนธ์เรื่อง การประกวดนางสาวไทย (พ.ศ. 2477-2530) ของ สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของการจัดการประกวดนางสาวไทยในยุคแรกถึงปี พ.ศ. 2530 โดยศึกษาเรื่องการปรับเปลี่ยนบทบาททางสังคมของผู้หญิงที่มีต่อการประกวดนางสาวไทยลักษณะการจัดการประกวดและวัตถุประสงค์ในการจัดงานในแต่ละยุค และปัญหาผลกระทบของการประกวดในระดับปัจเจกและระดับสังคม ในงานชิ้นนี้ถือได้ว่าเป็นคัมภีร์เล่มสำคัญที่งานวิจัยที่เกี่ยวกับการประกวดนางงามชิ้นอื่น ๆ ใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงมากมาย เพราะเป็นงานที่มีการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์การประกวดนางสาวไทยเป็นยุค เป็นสมัยอย่างละเอียด

ส่วนวิทยานิพนธ์เรื่อง สิทธิคุณค่าของความเป็นมนุษย์กับการประกวดนางงาม : ทศนะของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ของ ชลธิชา พันธุ์พานิช เป็นการศึกษาเรื่องสถานภาพของสตรีไทยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิทธิคุณค่าของสตรีไทยกับการประกวดนางงาม โดยมีการใช้แบบสอบถาม เพื่อแสดงถึงทัศนะของผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่มีต่อการที่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยสนใจสมัครเข้าประกวดนางงามกันมากขึ้น ผู้บริหารมหาวิทยาลัยคิดอย่างไรและมีนโยบายแก้ไข ป้องกันหรือไม่ อย่างไร ในงานชิ้นนี้มีประเด็นที่ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าจากผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในงานวิจัยชิ้นนี้ ผลการสำรวจพบว่าผู้บริหารไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้หญิงขึ้นเวที แต่เมื่อถามความคิดเห็นว่าผู้เข้าประกวดที่ใส่ชุดว่ายน้ำขึ้นเวทีมีผลเสียต่อภาพพจน์ของมหาวิทยาลัยหรือไม่ ผลสำรวจที่ได้จากผู้บริหารของมหาวิทยาลัยกลับไม่แน่ใจว่าการที่นักศึกษาเข้าประกวดทำให้ภาพพจน์ของมหาวิทยาลัยเสื่อมเสีย¹ ทำไมเหตุผลจึงไม่เป็นไปในทางเดียวกัน เป็นไปได้หรือไม่ว่าเหตุเพราะในระยะหลัง ๆ ของเวทีประกวดนางงามในบ้านเรา หญิงสาวผู้ครองตำแหน่งชนะเลิศมักเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรัฐบาลที่มีชื่อเสียง เช่น ในปี พ.ศ. 2543 นส.กุลธิดา เย็นประเสริฐ นักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ครองตำแหน่ง มิสไทยแลนด์ ยูนิเวิร์ส และในปี พ.ศ. 2544 นส.สุจิรา อรุณพิพัฒน์กุล นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ครองตำแหน่งนางสาวไทย เป็นต้น จึงดูเหมือนว่าค่านิยมความงามบนเวทีการประกวดเริ่มเปลี่ยนแปลงไปแล้ว คือ ผู้หญิงในยุคนี้ต้องทั้งสวยและมีสมองด้วย จึงทำให้ผู้หญิงที่มีการศึกษาค้นหาสนใจเวทีประกวดกันมากขึ้น เช่นเดียวกับสถาบันการศึกษาที่เห็นว่าหากนักศึกษาในสถาบันได้ครองตำแหน่งชนะเลิศในการประกวด ก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมและสร้างชื่อเสียงให้กับสถาบันมากกว่าที่จะเป็นการสร้างภาพลบกับสถาบัน

ในวิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกวดนางสาวไทย โดย นส.อังคเรศ บุญทองล้วน เป็นการ

¹ ผลการสำรวจผลการสำรวจทัศนะของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในภาคผนวก ก

ศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย ที่ได้รับอิทธิพลจากการประกวดนางสาวไทย โดยศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานความงามและการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลกระทบอะไรบ้าง จากการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของการประกวด ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบเครื่องแต่งกาย กระแสความงามตามความนิยม และคุณภาพของนางสาวไทย คือในยุคแรกนางสาวไทยจะต้องมีลักษณะอ่อนหวาน สวยอย่างธรรมชาติ มีความเป็นกุลสตรี ส่วนชุดที่ใช้ประกวดเป็นการนุ่งผ้าถุงห่มสไบ ต่อมาจึงเริ่มมีเรื่องของเครื่องสำอางเชยชวนให้ผู้หญิงหันมาสนใจใช้สินค้าเพื่อสร้างเสน่ห์มัดใจชาย และมีการเปลี่ยนแปลงชุดผู้เข้าประกวดมาเป็นเสื้อเปิดหลัง กระโปรงยาวครึ่งน่อง และชุดเสื้อแขนงุดเปิดหลังกับกางเกงกีฬาขาสั้นก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นชุดอาบน้ำในยุคต่อมา พร้อมทั้งเริ่มมีการบรรยายสัดส่วนผู้เข้าประกวดอย่างชัดเจนแต่ภาพลักษณ์ของนางสาวไทยยังคงความอ่อนหวานแบบไทยอยู่ จนกระทั่งในยุคหลังที่เอกชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการประกวดและมีการทำสัญญากับบริษัทนางงามจักรวาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น ชุดของผู้เข้าประกวดเป็นชุดที่มีความใกล้เคียงกับต่างชาติ ไม่มีซับใน ทำให้เห็นรูปร่างทรวดทรงของผู้เข้าประกวดอย่างชัดเจน รวมไปถึงการให้ความสำคัญทางด้านการศึกษา ภาษา และสัดส่วนความสูงมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความงามที่สำคัญคือการทำศัลยกรรมตกแต่งเสริมสวยของผู้เข้าประกวดเริ่มเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการมากขึ้นด้วย จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย คือ มาตรฐานความงามในการประกวดนางสาวไทยที่ส่งผลต่อผู้หญิงไทยบางกลุ่ม เช่น ผู้หญิงที่สนใจเข้าประกวด นักแสดง ดารา และมาตรฐานความงามของสังคมที่นิยมความงามแบบตาโต จมูกโด่ง ออกัน เรื่องศัลยกรรมความงามเป็นเรื่องปกติที่ยอมรับกันได้

เช่นเดียวกับวิทยานิพนธ์เรื่อง สตรีไทยกับศัลยกรรมเสริมความงาม โดย อริยา อินทามระ ซึ่งเป็นการศึกษาถึงพัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับความงามของสตรีไทยในสมัยต่าง ๆ วิวัฒนาการการทำศัลยกรรมความงามและสภาพการดำเนินงานศัลยกรรมเสริมความงาม รวมถึงปัจจัยที่ผู้หญิงตัดสินใจทำและไม่ทำศัลยกรรม จากการศึกษาพบว่าสตรีไทยกับความงามเป็นสิ่งที่เคียงคู่กันมาตั้งแต่อดีตและปัจจุบันและมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับยุคสมัยและสภาพสังคม ทั้งนี้มีผลกระทบมาจากการรับวัฒนธรรมตะวันตกทำให้ผู้หญิงมีบทบาททางสังคมมากขึ้น จึงต้องมีการพัฒนาหน้าตาและบุคลิกภาพให้ดูดีเป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนี้ยังพบว่าความงามของสตรีไม่ได้มีมาตรฐานแน่นอนตายตัว แต่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพความเจริญทางเทคโนโลยีและสังคม ในเรื่องของศัลยกรรมความงามในสังคมไทยที่เริ่มเข้ามาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2512 แต่ยังไม่ได้รับการยอมรับและความนิยมมากนัก จนเมื่อมีการพัฒนา

ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ความเจริญก้าวหน้าด้านสื่อสารมวลชน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ถึงข้อดีข้อเสียของการทำศัลยกรรมมาทำให้คนมีความรู้ความเข้าใจ และกลัวการทำศัลยกรรม น้อยลงทำให้ธุรกิจศัลยกรรมความงามเริ่มเป็นที่นิยมและยอมรับมากขึ้น ในส่วนของสตรีไทยกับศัลยกรรมเสริมความงาม จากกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้หญิงอายุระหว่าง 20-30 ปี เป็นกลุ่มที่ตัดสินใจว่าจะทำศัลยกรรมหรือไม่ เพราะเป็นช่วงที่ผู้หญิงจบการศึกษาและเริ่มเข้าสู่วัยทำงานต้องออกสู่สังคมมากขึ้นและผู้หญิงโสดนิยมทำศัลยกรรมความงามมากกว่าผู้หญิงแต่งงานแล้ว อาจเป็นเพราะเธอต้องการให้ตนเองเป็นที่สนใจของคนทั่วไป โดยเฉพาะเพศชายซึ่งศัลยกรรมความงามที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือการผ่าตัดเสริมจมูก ส่วนสาเหตุและแรงจูงใจที่ผู้หญิงต้องการทำ ศัลยกรรมเสริมความงาม คือ ต้องการความสวยงามเพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการเลือกดำเนินชีวิตได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพการงาน การเลือกคู่ครอง เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ของมัลลิกา มัติโก เรื่อง Facial Surgery : The Reconstruction of Beauty for Thai Women ศัลยกรรมใบหน้า : การสร้างเสริม ความงามของผู้หญิงไทย เป็นการศึกษาวิวัฒนาการทางวาทกรรมความงามของผู้หญิงที่สังคมไทยสร้างกรอบไว้ และศึกษารูปแบบการตัดสินใจและผลที่เกิดขึ้นหลังจากการทำศัลยกรรมเสริมความงาม จากการศึกษาพบว่าในอดีตความงามตามอุดมคติถูกกำหนดโดยกรอบวัฒนธรรมและสังคม ในลักษณะของคู่ตรงข้ามและผู้หญิงถูกหล่อหลอมด้วยความงามตามอุดมคตินี้จากสังคมจนกลายเป็นความเชื่อ ประเพณี ค่านิยมและกลายเป็นมาตรฐานความงามที่ทุกคนต้องการประพุดติ ปฏิบัติตาม ในอดีตนั้นความงามของผู้หญิงมักถูกสั่งสมโดยสถาบันศาสนาผ่านวรรณกรรมในลักษณะของพุทธสุภาษิต นิทานพื้นบ้าน และเนื่องจากในยุคนี้สถาบันที่เป็นผู้อุปถัมภ์สถาบันศาสนาคือสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงส่งผลให้ความงามตามอุดมคติในยุคนี้กลายเป็นความงามตามอุดมคติของชนชั้นสูงคือพระมหากษัตริย์นั่นเอง ซึ่งความงามตามอุดมคติแบบชนชั้นสูงยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยเรื่อยมา จนถึงยุคของการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ก่อให้เกิดความตื่นตัวในเรื่องของความเสมอภาคกันระหว่างหญิงชาย ในขณะที่รัฐต้องการกระตุ้นให้ประชาชนสนใจการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่นี้ด้วย รัฐจึงได้จัดให้มีการประกวดนางสาวสยามขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2477 โดยมีเหตุผลด้านการเมืองการปกครองเป็นวัตถุประสงค์หลักในการจัดงาน นอกจากนี้รัฐยังให้เหตุผลว่าการประกวดนางงามนี้เท่ากับเป็นการสร้างคุณค่าให้กับตัวผู้หญิงเองด้วย นั่นคือการที่ผู้หญิงขึ้นไปเดินบนเวทีการประกวดเท่ากับเป็นการทำประโยชน์ ให้กับบ้านเมืองได้ในแง่ที่ทำให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องของการปกครองแบบใหม่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถทำประโยชน์ ให้แก่ประเทศชาติได้เหมือนกับผู้ชายเพียงแต่ต่างกันในรูปแบบเท่านั้น

ในยุคต่อมาเมื่อผู้หญิงต้องปรับปรุงตัวเองให้มีความทันสมัยทัดเทียมชาติตะวันตก ผู้หญิงถูกวัดคุณค่าจากความงามภายนอกและการแสดงออกถึงการใช้ชีวิตในสังคม โดยมีสื่อโฆษณา นิตยสารแฟชั่นและความงามการประกวดนางงามบนเวทีต่าง ๆ เป็นผู้กำหนดและแยกแยะว่าสิ่งไหนเรียกว่างาม สิ่งไหนเรียกว่าน่าเกลียด รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ความงามที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ เช่น จมูกแบน ไม่มีดั้งแสดงถึงความเป็นลาว ตาตี ไม่มีชั้นแสดงถึงความเป็นจีน เป็นจีน เป็นต้น และจากการกำหนดมาตรฐานความงามว่าผู้หญิง สวยต้อง ตาโต จมูกโด่ง ทำให้ผู้หญิงบางกลุ่มที่คิดว่าตนเองไม่ได้มีความงามแบบที่สังคมกำหนดไว้ให้ผู้หญิงจึงต้องหันมาพึ่งพา ศัลยกรรมเสริมความงามเพื่อจะทำให้ตนเองมีความงามแบบมาตรฐานที่สังคมกำหนดไว้ให้ และผลจากการสอบถามผู้หญิงที่ตัดสินใจทำศัลยกรรมพบว่าเหตุผลที่เธอตัดสินใจทำมีสองประการหลักคือ หนึ่งเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับตนเองในการใช้ชีวิตประจำวัน ผู้หญิงจะรู้สึกภูมิใจมั่นใจขึ้นเมื่อผู้คนรอบข้างมองเธอและชื่นชมในความงามของเธอ สองเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในชีวิตให้กับตนเอง นั่นหมายถึงเธอกำลังแปรทุนทางกายภาพให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงที่ตัดสินใจทำศัลยกรรมส่วนใหญ่มักไม่มีความรู้หรือทำการศึกษาย่างแท้จริงถึงผลกระทบที่จะได้รับหลังจากทำศัลยกรรมเสริมความงาม ทั้งนี้ เพราะเรื่องของอุตสาหกรรมความงามได้เติบโตอย่างรวดเร็ว และครอบคลุมไปทุกพื้นที่ในสังคม ไทย ไม่ว่าจะเป็นร้านเสริมสวย สถาบันเสริมความงาม คลินิกดูแลผิวพรรณ สถาบันลดน้ำหนัก เคาน์เตอร์เครื่องสำอางตามห้างสรรพสินค้า การจัดการประกวดนางาชนิต และโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องยากที่ผู้หญิงจะหลุดพ้นจากวาทกรรมความงามเหล่านี้

ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487 ของ ก้องสกล กวินวิภูฏ ที่เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของร่างกายกับมิติต่าง ๆ เช่น จิตใจ บุคลิกภาพ มารยาท นิสัยใจคอ ของพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ว่าทางราชการในสมัยนี้มีกระบวนการและวัตถุประสงค์อย่างไรต่อร่างกายของพลเมือง จากการศึกษาพบว่าร่างกายและจิตใจของพลเมืองถูกรัฐเข้าแทรกแซง โดยการสร้างวินัยและการอกระเบียบมาควบคุม ซึ่งในยุคนี้รัฐมองว่าร่างกายและจิตใจของพลเมืองในประเทศมีความสำคัญในฐานะตัวแทนของประเทศ ดังนั้นการแสดงออกทางร่างกายและจิตใจของพลเมืองในประเทศจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ รวมถึงสามารถทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการแทรกแซงของเหล่าประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกได้ อย่างไรก็ตาม การควบคุมของรัฐในยุคนี้จะให้ความสำคัญกับร่างกายของผู้หญิงเป็นหลัก โดยการให้ความสำคัญกับร่างกายของผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้ผลิตพลเมืองให้กับประเทศ เนื่องจากรัฐเห็นว่าการสร้างประเทศให้เข้มแข็งนั้นต้องอาศัยพลเมืองของประเทศเป็นหลักใหญ่ ดังนั้นรัฐจึงออกนโยบายต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการ

เพิ่มประชากรของประเทศ เช่น การสั่งห้ามนำเข้าเครื่องคุมกำเนิด การให้รางวัลแก่ครอบครัวที่มีบุตรมาก การให้เงินสนับสนุนค่าเวชภัณฑ์สำหรับเด็กอ่อน รวมถึงการห้ามการคุมกำเนิดและการทำแท้ง โดยหยิบยกประเด็นเรื่องศีลธรรมมาเป็นข้อสนับสนุน ทั้งนี้รัฐได้ใช้เครื่องมือในการควบคุมคือการออกนโยบาย การให้ความรู้ การให้การศึกษากับพลเมืองผ่านหน่วยงานของรัฐ คือกระทรวงและกรม กองต่าง ๆ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่างานศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องโครงการร่างกายที่กล่าวว่าร่างกายเป็นสิ่งที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ยังต้องการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขให้มีความสมบูรณ์ได้อีก โดยการวางระเบียบวินัยในการที่จะนำร่างกายไปสู่ร่างอุดมคติในที่สุด (รายละเอียดโปรดดูหน้า 115 ในหัวข้อเรื่อง ความงามยุคสร้างชาติ พ.ศ. 2481-2488)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าในงานวิทยานิพนธ์ข้างต้นมักจะเป็นการศึกษาความงามของผู้หญิงในแง่ของประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ ความคิดเห็น ปัจจัยในการตัดสินใจของตัวผู้หญิงเองเป็นส่วนใหญ่และแยกการศึกษาความงามของผู้หญิงในสองประเด็นคือ หนึ่งความงามบนเวทีการประกวดนางงาม สองความงามของผู้หญิงที่ผ่านการทำศัลยกรรม แต่ในการศึกษาของผู้ศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งเน้น ในการใช้มุมมองพหุมิติ คือ เพศสถานะ (gender) เชื้อชาติ (race) ชนชั้น (class) และวัฒนธรรม (culture) ในการวิเคราะห์และสะท้อนการดำรงอยู่ของวาทกรรมความงามในสังคมไทย โดยศึกษาถึงพัฒนาการวาทกรรมความงามในสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อดูว่าอะไรทำให้ผู้หญิงผูกยึดติดอยู่กับวาทกรรมความงาม และสังคมมีการให้ความหมายของความงามในแต่ละยุคสมัยอย่างไร และใครที่เป็นผู้ให้ความหมายของความงาม ในแต่ละยุคสมัย รวมถึงศึกษาว่าหน้าที่ผู้หญิงต้องเผชิญกับวาทกรรมความงามในหลากหลายมิตินี้ ผู้หญิงสามารถสร้างพลังอำนาจในการต่อรองกับสังคมได้หรือไม่ หรือผู้หญิงต้องตกเป็นผู้ถูก กระทำแต่เพียงฝ่ายเดียว